

METODINĖS REKOMENDACIJOS ŪKIO SUBJEKTAMS APIE DARBUOTOJŲ ATSTOVŲ SAUGAI IR SVEIKATAI TAIKYTINUS VEIKLOS PRAKTINIUS YPATUMUS

Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (VDI), pagal kompetenciją, atsižvelgdama į paklausimuose keliamus klausimus dėl darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai veiklos ypatumų, parengė šias metodines rekomendacijas. Rekomendacijos skiriamos darbuotojų atstovams, darbuotojų atstovams saugai ir sveikatai, darbdaviams, darbdavius atstovaujantiems asmenims siekiant patarti, pasirinkti ir taikyti optimalų darbuotojų atstovų saugos ir sveikatos veiklos organizavimą įmonėje variantą, atsižvelgiant į darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimus.

Nors tinkamą sveikatos ir saugos kontrolę darbo vietose privalo užtikrinti darbdaviai, tačiau siekiant užtikrinti darbuotojams visapusiškai saugias ir sveikatai nekenksmingas sąlygas, būtų naudinga konsultuotis su darbuotojais ir jų atstovais saugai ir sveikatai. Kaip atliekamas darbas ir koks yra jo poveikis darbuotojams, žino daugiau patirties turintys darbuotojai ir jų atstovai saugai ir sveikatai. Praktika rodo, jog įmonėse, kuriose darbuotojai aktyviai prisideda prie saugos ir sveikatos užtikrinimo, profesinės rizikos vertinimo - nelaimingų atsitikimų darbe dažnai būna mažiau.

Darbdavių ir darbuotojų bendradarbiavimas efektyviau padeda sudaryti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais, ypač nustatant vietas, kuriose darbuotojai gali būti veikiami profesinės rizikos veiksnių, užtikrinat įmonėje darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktų reikalavimų vykdymą ir kontrolę bei siekiant dirbti saugiai ir sveikai. Bendravimas su darbuotojais ar jų atstovais padės darbdaviams ne tik įgyvendinti savo pareigą darbuotojų saugos ir sveikatos srityje bet ir pasiekti didesnio produktyvumo, veiksmingumo ir kokybės.

VDI ragina darbuotojus ir jų atstovus saugai ir sveikatai, bendradarbiaujant su darbdaviais, stengtis pagerinti įmonėje darbuotojų saugą ir sveikatą.

Darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai

Darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai – įmonės ar laivo darbuotojų kolektyvo susirinkime išrinktas darbuotojas, kuriam suteikiami įgaliojimai atstovauti įmonės ar laivo, padalinio, pamainos darbuotojų interesams saugos ir sveikatos srityje.

Darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai – tai darbuotojų padėjėjas, palaikant ryšius tiek su darbdaviu, tiek su darbuotojų atstovais. Svarbu tai, kad darbuotojai kuo aktyviau palaikytų darbuotojų atstovą saugai ir sveikatai. Darbuotojai visuomet gali kreiptis į atstovą, jei mano, kad darbo aplinkoje kažkas negerai, kad dirbama ne saugiai. Rinkti darbuotojų atstovą saugai ir sveikatai, atstovaujantį darbuotojų interesus darbo saugos ir sveikatos srityje, yra darbuotojų teisė ir pareiga. Balsavimo teisę turi visi darbuotojai. Darbuotojų saugos ir sveikatos atstovu siūlytina rinkti darbuotoją, turintį autoritetą įmonės ar padalinio darbuotojų kolektyve bei gerai išmanantį darbuotojų saugos ir sveikatos sritį.

Darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimus (kiekvienoje įmonėje, o jeigu įmonė dirba pamainomis - kiekvienoje darbo pamainoje privalo būti ne mažiau kaip vienas darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai) organizuoja darbuotojų atstovai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo (toliau – Įstatymas) 13 straipsniu. Jeigu įmonėje nėra darbuotojų atstovų, darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimus įmonės darbuotojų kolektyvo susirinkime organizuoja darbdavys.

Jeigu įmonėje yra daugiau kaip vienas darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai, vienas iš jų

renkamas vyresnioju darbuotojų atstovu saugai ir sveikatai ir koordinuoja visų įmonės darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai veiklą. Laive, vadovaujantis laivo darbuotojų saugos ir sveikatos komiteto nuostatais, darbuotojų atstovas (atstovai) saugai ir sveikatai ir laivo komiteto narys (nariai) renkamas (renkami) laivo darbuotojų susirinkime. Duomenys apie darbuotojų atstovus saugai ir sveikatai bei darbuotojų saugos ir sveikatos komiteto narius turi būti paskelbti viešai visiems įmonės ar laivo darbuotojams.

Svarbu, kad išrinkti darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai būtų mokomi (įmonėje ar mokymo įstaigose), kaip naudojantis suteiktomis teisėmis (Įstatymo 13 straipsnio 6 dalis), tinkamai atlikti savo funkcijas (Įstatymo 13 straipsnio 5 dalis). Darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai dirba kolektyve kartu su kitais darbuotojais, todėl jų dalyvavimas vertinant profesinę riziką darbo vietose ir aiškinant darbuotojams priemonių, mažinančių profesinę riziką, naudojimo būtinybę (ypač asmeninių apsaugos priemonių), operatyviai pateikiama informacija darbuotojams ir vadovams apie kilusius ar gresiančius jiems pavojus, darbuotojų nuomonių apie darbuotojų saugos ir sveikatos būklę darbo vietose apibendrinimas ir teikimas įmonės aukščiausio lygio vadovams – tai garantai sėkmingai įgyvendinamos darbuotojų saugos ir sveikatos politikos įmonėje, bei graža finansinių lėšų, skirtų darbuotojų mokymui saugos ir sveikatos klausimais.

Darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai atlieka šias funkcijas:

- atstovauja įmonės darbuotojams darbuotojų saugos ir sveikatos komitete;
- dalyvauja darbdavio įgyvendinamose priemonėse darbuotojų saugai ir sveikatai įmonėje ar darbo vietose gerinti, tarp jų – vertinant profesinę riziką ir įgyvendinant priemones rizikai šalinti ir (ar) mažinti;
- dalyvauja darbdaviui atstovaujančiam asmeniui ar darbdavio įgaliotam asmeniui parenkant ir paskiriant darbuotojus, atsakingus už pirmosios pagalbos suteikimą, taip pat parenkant ir paskiriant darbuotojus, atsakingus už gelbėjimo darbų organizavimą, darbuotojų evakavimą galimų avarijų, stichinių nelaimių ar gaisrų atvejais (prieš paskirdamas tokius darbuotojus, darbdaviui atstovaujantis asmuo su darbuotojų atstovais saugai ir sveikatai konsultuojasi, juos paskyręs jiems praneša apie šių darbuotojų darbo vietas, įpareigojimus);
- dalyvauja parenkant darbuotojams reikiamas ir tinkamas asmenines apsaugos priemones ir prižiūri, kad darbuotojai jomis naudotųsi;
- darbuotojų atstovo pavedimu dalyvauja tiriant nelaimingus atsitikimus, profesines ligas ir incidentus;
- darbdaviui atstovaujančio asmens arba padalinio vadovo nurodymu operatyviai praneša darbuotojams apie kilusius ar gresiančius jiems pavojus ir nurodo priemones, kurių reikia neatidėliotinai imtis, kad būtų išvengta pavojaus, padeda darbuotojams pavojaus atveju pereiti į saugias vietas.

Darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai privalo saugoti gamybinės ir komercinės paslaptis, kurias sužino atlikdami savo funkcijas.

Darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai turi teisę:

- siūlyti ir reikalauti, kad padalinio vadovas, darbdaviui atstovaujantis asmuo imtųsi reikiamų priemonių darbuotojų saugai ir sveikatai užtikrinti;
- dalyvauti vertinant profesinę riziką ir numatant prevencines priemones;
- pranešti darbdaviui atstovaujančiam asmeniui, jeigu įmonės padalinio vadovas nesiima reikiamų priemonių darbuotojų saugai ir sveikatai užtikrinti. Jeigu darbdaviui atstovaujantis asmuo nesiima priemonių rizikos veiksniams šalinti ar jiems mažinti, pranešti VDI;
- gauti informaciją visais su darbuotojų sauga ir sveikata susijusiais klausimais iš padalinio vadovo, įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybos bei komiteto.

Darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai garantijos

Darbdavys ar darbdaviui atstovaujantis asmuo (įmonės vadovas) suteikia darbuotojų atstovams

saugai ir sveikatai reikalingą informaciją, aprūpina juos reikiamomis priemonėmis ir skiria pakankamai laiko jų darbo laiku jiems pavestoms funkcijoms atlikti ir jų teisėms įgyvendinti.

Konkretus darbo valandų skaičius, reikalingas darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai funkcijoms atlikti ir teisėms įgyvendinti, yra nustatomas darbo sutartyse arba kolektyvinėse sutartyse. Už šį laiką jiems mokamas ne mažesnis už vidutinį darbo užmokestis.

Darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai, atlikdami savo funkcijas, neturi patirti finansinių nuostolių, jiems netaikoma administracinė ar kita atsakomybė, jeigu jie veikė vadovaudamiesi statymu ir kitais darbuotojų saugos ir sveikatos norminiais teisės aktais. Taip pat jie neturi patirti darbdaviui atstovaujancio asmens, darbdavio įgaliotų asmenų ar darbuotojų priešiško, jeigu savo veikloje vadovaujasi Įstatymu, kitais darbuotojų saugos ir sveikatos norminiais teisės aktais.

Darbuotojų atstovui saugai ir sveikatai taikomos Darbo kodekso 168 straipsnio 3 dalyje nustatytos garantijos, t. y., . laikotarpiu, kuriam jie išrinkti, ir šešis mėnesius po jų kadencijos pabaigos jie negali būti atleisti iš darbo darbdavio iniciatyva ar darbdavio valia ir jų būtinosios darbo sutarties sąlygos negali būti pablogintos be VDI teritorinio skyriaus, kuriam priklausančioje teritorijoje yra darbdavio darbovietė, vedėjo sutikimo. Darbuotojų atstovo saugai ir sveikatai įgaliojimus gali sustabdyti ar atšaukti jį išrinkę darbuotojų atstovai.

Darbuotojų atstovai mokomi įmonėje, mokymui skirtuose seminaruose, mokymo įstaigose, teikiančiose mokymo darbuotojų saugos ir sveikatos srityje paslaugas, darbdavio lėšomis, vadovaujantis socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintais Mokymo ir žinių darbuotojų saugos ir sveikatos klausimais tikrinimo bendraisiais nuostatais. Mokymosi laikotarpiu jiems mokamas vidutinis darbo užmokestis. Klausimai, susiję su darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai mokymu, sprendžiami įmonėje svarstant darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai mokymo klausimus komitete, sudarant įmonės kolektyvines sutartis.